

## Muinaisten kuninkaiden jäljillä internetissä – tutkimusprojekti pseudohistoriasta ja historiapolitiikasta 2000-luvulla

Reima Välimäki

Muinaisjätti **Fornjótr**, Kainuun kuningas **Faravid** ja unholaan painunut Hämeen muinainen kuningaskunta. Aina välillä verkon keskusteluissa esiin putkahtaa mielikuvitusta kutkuttavia tarinoita Suomen muinaisista kuninkaista, joiden valtakunnat sijoitetaan yleensä rautakauden tai varhaiskeskiajan Suomeen, aikaan ennen alueen liittämistä osaksi keskiaikaista Ruotsin kuningaskuntaa ja samalla kirjallisiin lähteisiin dokumentoitua historiaa.

Vaikka islantilaisissa saagoissa ja esimerkiksi tanskalaisen **Saxo Grammaticuksen** historiateoksessa *Gesta Danorum* (noin vuodelta 1200) viitataan ajoittain saamelaisten, suomalaisten tai muiden suomalais-ugrilaisten kansojen päällikköihin kuninkaina, akateeminen tutkimus käsittelee näitä tarinoita ennen kaikkea sydänkeskiaikaisina kirjallisina tuotteina, kertomuksina skandinaavien kohtaamisesta pakanallisen vieraan ja tuntemattoman kanssa, usein myyttisessä menneisyydessä (ks. mm. Häme 1991; Aalto 2015). Verkosta löytyy kuitenkin runsaasti pseudohistoriallisia tulkintoja Suomen muinaisista kuninkaista. Keskusteluun liittyy salaliittoteoriaomaisia väitteitä siitä, kuinka tutkijat ja Museovirasto pyrkivät salaamaan tietoa suomalaisten kunniakkaasta menneisyydestä. Osalla julkaisuista ja keskustelufoorumien ketjuista on kymmeniätuhansia lukukertoja, joten kyse ei ole marginaalisesta ilmiöstä.

Internetin pseudohistoriallista keskustelua tutkii käynnissä oleva Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineeseen sijoitettu, Emil Aaltosen säätiön rahoittama projekti: ”[Muinaiset kuningaskunnat ja Venäjän perustajat: pseudohistoria ja historiapolitiikka 2000-luvun Suomessa](#)” (myöhemmin Pseudohistoria-projekti). Pseudohistoriallinen verkkokeskustelu ei suinkaan ole vain suomalainen ilmiö, ja projektissa onkin toisena tutkimuskohteena venäjänkielinen, usein varhaiskeskiaikaan kohdistuva pseudohistoriallinen spekulatio.



Opetustaulu ”*Ensimmäinen ristiretki Suomeen*” Koulutarpeiden Keskusliike Oy, kustantaja Oy Tilgmann Ab (Turun museokeskus). Internetin pseudohistorioilla on yhtymäkohtia 1900-luvun alun historiakuvaan, jossa muinaisuuteen kuviteltiin yhtenäinen, itsenäinen ja sotaisa Suomen kansa. Pseudohistoriallisessa tarinassa ruotsalaiset valloittajat tukahduttivat voitettujen todellisen historian.

Verkkokeskustelun laajuuden vuoksi Pseudohistoria-projektissa aineisto kerätään ja analysoidaan ensin tietokoneavusteisesti. Syksyn 2019 ja kevään 2020 aikana projekti on kerännyt suomen- ja venäjänkielisestä internetistä kummastakin useiden satojentuhansien dokumenttien aineiston. Aineisto on kerätty käyttämällä [web scraper -ohjelmaa](#), joka lähtee liikkeelle joukosta siemenlinkkejä, tallentaa tekstidatan ja metatiedot ja etenee linkkien kautta eteenpäin. Projektissa aineistoa on kerätty siemenlinkkejä seuraavalta kahdelta linkkitasolta. Aineiston keruussa on noudatettu tavanomaisia vastuullisia käytäntöjä, eli dataa ei ole kerätty sivustoilta, jotka kieltävät tekstien automaattisen lataamisen. Näin kerätyssä aineistossa on luonnollisesti paljon muutakin kuin keskiaikaa ja rautakautta koskevia keskusteluja, joten datan analyysin seuraava, nyt käynnissä oleva vaihe on klusteroida tekstit käyttäen alun perin biologisten sekvenssien analyysiin tarkoitettua BLAST-ohjelmaa, josta on Turun yliopistossa kehitetty versio luonnollisten kielten analyysiin (Vesanto et al. 2017). Klusteroituun dataan rakennetaan hakukone, jonka avulla on mahdollista jäljittää, missä kaikkialla tietty teksti tai sen osa leviää. Näin päästään käsiksi kestävimpiin ja laajimmalle levinneisiin pseudohistoriallisiin narratiiveihin. Tarkoitus on muun muassa tutkia, millaiset tarinat ovat viraalisia, eli leviävät foorumilta toiselle, mitkä pysyvät vain pienessä piirissä tai kenties yhden ainoan sivuston sisällä.

Pääasiallisena aineistona ovat siis julkisessa internetissä eli blogeissa, kotisivuilla ja avoimilla keskustelupalstoilla julkaistut tekstit. Siis sellaiset kirjoitukset, joihin kuka tahansa voi törmätä etsiessään tietoa rautakaudesta, viikinkiajasta tai keskiajasta. Projektin tiedeviestinnällinen tarkoitus on herättää tietoisuutta siitä, että tutkitun tiedon lisäksi verkossa on saatavilla, joskus helpommin ja nopeammin, myös paljon harhaanjohtavaa tietoa varhaishistoriasta.

Viime vuosina tietoisuus verkon pseudohistoriasta on jo lisääntynyt, sillä muun muassa **Inkeri Koskinen** (2015) sekä **Sirpa Aalto** ja **Harri Hihnala** (2017) ovat ansiokkaasti käsitelleet kirjoittelua Suomen muinaisista kuninkaista. Jonkin keskustelun määrittelemisen pseudo- eli näennäishistoriaksi herättää ymmärrettävästi voimakkaita reaktioita, ja muun muassa yllä mainitut Koskisen ja Aallon ja Hihnalan tutkimukset sekä käynnissä oleva projekti ovat keränneet varsin kärkeviä ja jopa vihamielisiä kommentteja. Pseudohistorian tutkimus ei tietenkään voi eikä saa leimata rohkeatakaan historialla spekulointia näennäistieteeksi. Tiedettä vievät eteenpäin myös uskaliaat harha-askeleet ja harrastajien ennakkoluuloton innostus. Lisäksi jokainen kaukaisen menneisyyden kanssa työskentelevä tutkija tietää, että tulkintoihin sisältyy paljon epävarmuutta.

E X  
JOHANNIS MESSENI  
**SCON DIA**  
ILLUSTRATA,  
TOMUS X.

*Set*  
CHRONOLOGIA DE REBUS VENEDARUM BOREALIUM,  
ad Scandiam jure pertinentium,  
*filice*  
FINNONUM, LIVONUM, ET CURLANDORUM,  
*ab ipso ferme orbis diluvio,*  
ad annum CHRISTI MDC XXVIII.  
*getis.*



STOCKHOLMIE,  
Typis OLAVI ENÆI, ANNO CHRISTI MDCCLXIII.

Johannes Messenius, *Scandia illustrata* X kirjan kansilehti. Valmistunut 1628/1636, painettu 1703. Ruotsin suurvalta-ajan historiankirjoitusta edustava Johannes Messeniuksen ”*Chronologia Finnonum, Livonum, et Curlandorum*” oli ensimmäisiä yrityksiä rakentaa keskiajan kirjallisuuden hajanaisista maininnoista tarina Suomen muinaisista kuninkaista.

Kaikki tiedontuotanto ei kuitenkaan noudata samoja kriteereitä, ja on tärkeää tehdä ero menneisyyttä tutkivien tieteiden tulosten ja näitä harhaanjohtavasti jäljittelevien julkaisujen välillä. Vaikka tieteen ja näennäistieteen raja ei koskaan ole absoluuttinen, on näennäis- eli pseudotiede välttämätön kategoria. Pseudohistoriaksi voi siis kutsua esityksiä, joissa tekijä väittää kertovansa tosiasioita menneisyydestä, mutta esitys sisältää harhaanjohtavaa ja virheellistä tietoa, tekijä pitää itsepintaisesti kiinni vanhentuneista, mahdollisesti jo moneen kertaan kumotuista tulkinnoista ja käyttää tutkimustuloksia ja lähteitä valikoiden ja tarkoitushakuisesti. Varhaishistoriaa koskeva pseudohistoria on monesti myös pseudoarkeologiaa, -kielitetettä ja -genetiikkaa, eli usean eri alan tuloksia esitetään omien väitteiden tueksi, usein pintapuolisesti ja virheellisesti. **Janne Ikäheimo** ja **Wesa Perttola** ovatkin arvioineet rajatietokirjailija **Jukka Niemisen** väitteitä Suomen muinaisista kuningaskunnista arkeologian näkökulmasta (Ikäheimo & Perttola 2010).

Näennäistieteeseen kuuluu usein myös tieteellisen tutkimuksen halveksunta ja ajantasaisen tutkimuksen ohittaminen: kirjoittaja saattaa esimerkiksi viitata 1900-luvun alun tulkintoihin keskiajan kirjallisuudesta mutta vaieta kokonaan tuoreemmasta tutkimustraditiosta. Näennäistiede ei osallistu tieteelliseen keskusteluun eikä ota vastaan kritiikkiä. Näennäistieteelliset esitykset, koskevat ne sitten uskomushoitoja tai Suomen muinaisia kuninkaita, väittävät kertovansa luotettavinta mahdollista tietoa käsittelemästään aiheesta (Koskinen 2015; Hansson 2013). Tämä väite johtaa helposti salaliittoteoriaan: siksi moneen kirjoitukseen Suomen muinaisista kuninkaista liittyy väite siitä, että Suomen todellista esi- ja varhaishistoriaa salataan.

Pseudohistoria ei kuitenkaan ole mielivaltaista spekulointia, vaan rakentuu oikeiden lähdemainintojen varaan. Usein nämä lähteet ovat välittyneet jo valmiiksi valikoituneina ja

harhaanjohtavasti käännettyinä ja kommentoituina. Tätä projektin esittelyä seuraa toinen kirjoitus, jossa käydään läpi sitä, miten puutteellinen tai tarkoitushakuinen historiantutkimus muuttuu pseudohistorian polttoaineeksi.

-----

*FT Reima Välimäki on tutkijatohtori Turun yliopiston ihmistieteiden tutkijakollegiumissa (TIAS). Hän on ”Muinaiset kuningaskunnat ja Venäjän perustajat: pseudohistoria ja historiapolitiikka 2000-luvun Suomessa” -projektin johtaja*

### **Kirjallisuusluettelo:**

Aalto, Sirpa. ”The Finnar in Old Norse Sources”. Teoksessa *The Viking Age in Åland: Insights into Identity and Remnants of Culture*, toimittanut Joonas Ahola, Frog, ja Jenni Lucenius, 199–226. Suomalaisen Tiedeakatemia Toimituksia. Humaniora 372. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica, 2015.

Aalto, Sirpa, ja Harri Hihnala. ”[Saagat tuntevat Suomen kuninkaat](#)” – pseudohistoriallisesta kirjoittelusta Suomen muinaisuudesta”. *J@rgonia* 15, nro 29 (2017).

Hansson, Sven Ove. ”Defining Pseudoscience and Science”. Teoksessa *Philosophy of Pseudoscience: Reconsidering the Demarcation Problem*, toimittanut Massimo Pigliucci ja Maarten Boudry, 61–77. Chicago: University of Chicago Press, 2013.

Häme, Mikko. ”Saagoista ja muinaisista kuninkaistamme”. *Faravid* 15 (1991): 181–86.

Ikäheimo, Janne, ja Wesa Perttola. ”Näennäisarkeologisia linjanvetoja Suomen muinaisuuteen”. *Muinaistutkija* 27:4 (2010): 22–33.

Koskinen, Inkeri. *Villi Suomen historia: Välimeren Väinämöisestä Äijäkupittaan pyramideihin*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2015.

Vesanto, Aleks, Asko Nivala, Heli Rantala, Tapio Salakoski, Hannu Salmi, ja Filip Ginter. ”[Applying BLAST to Text Reuse Detection in Finnish Newspapers and Journals, 1771–1910](#)”. Teoksessa *Proceedings of the 21st Nordic Conference of Computational Linguistics.*, 54–58. Linköping, 2017.